

14. ЦДАВО України. – Ф.2201. – Оп.1. – Спр.1225. – 10 арк.
15. ДАФ НХМУ. – Ф.3 (Фонд Євгена Кузьміна). – Од.зб. 24. – 59 арк.
16. ЦДАВО України. – Ф.3689 (Головне управління мистецтв та національної культури Української Народної Республіки). – Оп.1. – Спр.1. – 71 арк.
17. Там само. – Ф.2457 (Головне управління мистецтва та національної культури Української Держави, м. Київ). – Оп.1. – Спр.8. – 73 арк.
18. Павловський В. Українська державна Академія мистецтв // *Нотатки з мистецтва*. – Філадельфія, 1968. – №7. – С.45–56.
19. Відділ графіки НХМУ.
20. ДАФ НХМУ. – Ф.28 (Фонд Абрама Маневича). – Од.зб. 69. – 6 арк.
21. ЦДАВО України. – Ф.166 (Міністерство освіти України). – Оп.1. – Спр.782. – 184 арк.
22. Там само. – Спр.615. – 53 арк.

References

1. Dokumental'no-arhivnyj fond Nacional'nogo hudozhn'ogo muzeju Ukrai'ny (dali – DAF NHMU). – F.12 (Fond Oleksandra Murashka). – Od.zb. 96. – 4 ark.
2. Ustav Kievskogo Hudozhestvennogo uchilishha. – K.: Tip. I. I. Vrublevskogo i T. V. Ozerova, 1908. – 14 s.
3. Kashuba-Vol'vach O. Ukrai'ns'ka akademija mystectva. Kn.1. Istorija zasnuvannja (berezen'–gruden' 1917). Hronologija podij. Dokumenty / O. Kashuba-Vol'vach. – K., 2014. – 223 s.
4. Central'nyj derzhavnyj arhiv vyshhyh organiv vlady ta upravlinnja Ukrai'ny (dali – CDAVO Ukrai'ny). – F.2581 (Ministerstvo Narodnoi' osvity Ukrai'ns'koi' Narodnoi' Respubliky). – Op.1. – Spr.191. – 58 ark.
5. [B. p.]. Do perebudovy Akademii' Mystectv // *Vidrodzhennja*. – 1918. – №5. – 2 kvitnja (20 berezolja).
6. [B. p.]. Mystectvo // *Vidrodzhennja*. – 1918. – №12. – 10 kvitnja (28 berezolja).
7. CDAVO Ukrai'ny. – F.2201 (Ministerstvo osvity Ukrai'ns'koi' Derzhavy, m. Kyi'v). – Op.1. – Spr.1224. – 18 ark.
8. Tam samo. – Spr.1220. – 39 ark.
9. Skoropads'kyj P. P. Spogady: kinec' 1917 – gruden' 1918 / uporjadnyk Igor Gyrych. – 2–ge vyd. – K.: Nash format, 2016. – 480 s.
10. [Ogoloshennja] // *Kievskaja mysl'*. – 1918. – №156. – 7 sentjabrja.
11. Prahov N. Stranicy proshlogo. Ocherki–vospominanija o hudozhnikah / N. Prahov; pod obshh. red. V. Lobanova. – K.: Derzhavne vyd–vo obrazotvorchogo mystectva i muzychnoi' literatury URSR, 1958. – 307 s.
12. Arhivna kolekcija muzeju «Duhovni skarby Ukrai'ny».
13. DAF NHMU. – F.12. – Od.zb. 95. – 2 ark.
14. CDAVO Ukrai'ny. – F.2201. – Op.1. – Spr.1225. – 10 ark.
15. DAF NHMU. – F.3 (Fond Jevgena Kuz'mina). – Od.zb. 24. – 59 ark.
16. CDAVO Ukrai'ny. – F.3689 (Golovne upravlinnja mystectv ta nacional'noi' kul'tury Ukrai'ns'koi' Narodnoi' Respubliky). – Op.1. – Spr.1. – 71 ark.
17. Tam samo. – F.2457 (Golovne upravlinnja mystectva ta nacional'noi' kul'tury Ukrai'ns'koi' Derzhavy, m. Kyi'v). – Op.1. – Spr.8. – 73 ark.
18. Pavlov's'kyj V. Ukrai'ns'ka derzhavna Akademija mystectv // *Notatky z mystectva*. – Filjadel'fija, 1968. – №7. – S.45–56.
19. Viddil grafiky NHMU.
20. DAF NHMU. – F.28 (Fond Abrama Manevycha). – Od.zb. 69. – 6 ark.
21. CDAVO Ukrai'ny. – F.166 (Ministerstvo osvity Ukrai'ny). – Op.1. – Spr.782. – 184 ark.
22. Tam samo. – Spr.615. – 53 ark.

Dobriian D. M., postgraduate student, Kyiv of national university Tara's Shevchenko (Ukraine, Kyiv), dariadobriian@gmail.com

The participation of Olexander Murashko in the reorganization of artistic education in 1918–1919 and his project of a graduate system of professional artistic education

The article deals with the participation of Olexander Murashko in the reorganization of artistic education in 1918–1919 and his project of a step-by-step system of professional artistic education.

Keywords: Olexander Murashko, art education, reform, Ukrainian Academy of Arts, Kyiv Art Academy, Institute of Plastic Arts.

***

УДК 94(477)«1920»

Латиш Ю. В.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії світового українства, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), j_latysh@ukr.net

ПЕРЕДУМОВИ ТА РОЗГОРТАННЯ ПОЛІТИКИ УКРАЇНІЗАЦІЇ

Розглянуто передумови й початок політики українізації на початку 1920-х рр., підходи й дискусії в більшовицькій партії щодо її необхідності й темпів, рішення партійних з'їздів та конференцій, основні напрямки українізації: формування місцевих керівних кадрів, поширення навчання рідною мовою, національно-культурне відродження.

Метою дослідження є встановлення причин та аналіз процесу розгортання українізації після встановлення в Україні радянської влади.

У результаті було одержано висновки, що політика українізації забезпечила консолідацію українського народу, трансформувала переважно селянську масу в сучасну політичну націю з широким прошарком національної творчої та науково-технічної інтелігенції, партійної і державної номенклатури. Українізація перетворила українську мову з мови села і художньої літератури на мову науки, індустрії, управління, посприяла розвитку української літератури, театру, кіно, гуманітарних наук. Культурна революція остаточно зламала станове бар'єри та перегородки, які стримували людські таланти, запустила «соціальні ліфти», познайомила широкі маси трудящих з досягненнями науки і мистецтва.

Ключові слова: українізація, національне питання, більшовизм, культурна революція, рідна мова.

Майже непомітно, без гучних святкувань «на державному рівні», промов політиків, наукових зібрань, минуло 95 років початку українізації. Ставлення до неї сучасних дослідників, на жаль, не відзначається неупередженістю і залежить від політичних симпатій. Багато істориків намагаються зобразити українізацію ширмою, провокацією, тактичним відступом, а в коренізації вбачають лише прагнення більшовиків до зміцнення, «укорінення» своєї влади. Деякі з них вслід за кумедним персонажем п'єси М. Куліша «Мина Мазайло» дядьком Тарасом твердять, що українізація «це спосіб виявити всіх нас, українців, а тоді знищити разом, щоб духу не було». З іншого боку, деякі дослідники відроджують найреакційніші чорносотенські вигадки про насильницький характер українізації, штучність української мови, паплюжать тогочасних історичних діячів. Значний внесок у дослідження українізації зробили українські історики В. Даниленко, Г. Єфіменко, Г. Касьянов, С. Кульчицький, М. Попович, О. Рафальський, В. Солдатенко, С. Цвілюк, Ю. Шаповал, Л. Якубова, їх російські колеги О. Борисюнок, А. Марчуков, західні науковці А. Інкелес, Т. Мартін, Р. Пайпс, Р. Саллівант, Р. Шпорлюк та ін.

У роки Української революції національне питання, поруч з соціальним, перебувало в центрі уваги всіх політичних партій і течій. Перемога більшовиків стала можливою не в останню чергу й через те, що їм вдалося знайти баланс між цими ключовими проблемами революції в Україні. Щоправда, на початку революції більшовицька партія в Україні була локалізована в містах і переважно російськомовна. Недооцінка національного питання призвела до слабкості позицій серед селянства, адже, за висловом М. Грушевського, «українство і селянство стало ніби синонімами». Частина більшовиків стояла на засадах люксембургіанства, яке вважало національне питання пережитком минулого. В Донецько-Криворізькому регіоні у партії переважали робітники-росіяни, котрі не мали симпатій до українства. Київським партійним комітетом керували Є. Бош та

Г. П'ятаков, які недооцінювали значення національного питання в українській революції. Г. П'ятаков, відкидаючи право націй на самовизначення, вважав, що треба орієнтуватись на економічну доцільність, а «воля та симпатії населення» є «історично неправомірною сентиментальністю» [8, с. 17]. За словами В. Затонського, «революція пробудила національний рух, розбудила широкий народний рух, а ми не зуміли направити по нашому річизу цей національний рух» [5, с. 202–203].

У роки революції всередині більшовицької партії почало формуватися ядро (В. Затонський, М. Скрипник, В. Шахрай, Г. Лапчинський, А. Горвіц, І. Крейсберг), що наголошувало на необхідності враховувати національні прагнення українського народу та особливості розгортання революції в Україні. 3–5 грудня 1917 р. у Києві відбувся крайовий з'їзд РСДРП(б), який проголосив утворення крайової партійної організації. Про необхідність широкого використання української мови говорили в своїх доповідях О. Александров, В. Затонський, В. Шахрай. Один з перших істориків Компартії України М. Попов відзначав, що на цьому з'їзді «партія, хоча й недостатньо рішуче, стала на шлях розв'язання національного питання в більшовицькому дусі, не відмахуючись від цього питання, стала на шлях створення радянської України на противагу буржуазній Україні. До цих пір одним з найголовніших звинувачень, які висувалися Радюю проти більшовиків, було те, що начебто більшовики не визнають України, не визнають української національності – українського питання. Це звинувачення після того, як наша партія зайняла з цього питання правильну лєнінську позицію, втратило ґрунт під ногами» [9, с. 155]. Найважливішим кроком на шляху до подолання відчуженості між більшовиками та українством стало утворення КП(б)У в липні 1918 р. Однак новостворена партія по суті мала права обласної організації. Такий дуалізм радянської партійно–державної моделі (унітарна партія – федеративна держава) зберігався аж до кінця існування радянської державності в 1991 р.

Вже за тиждень після приходу до влади більшовики видали «Декларацію прав народів Росії», в якій законодавчо закріплювались найважливіші принципи радянської влади в національному питанні: рівність і суверенність народів; їх право на самовизначення аж до відокремлення і утворення самостійних держав; відміна всіх і всяких національних та національно–релігійних привілеїв і обмежень; вільний розвиток національних меншин та етнографічних груп [4, с. 40].

Програма українізації не була спонтанним рішенням. Цей термін гучно лунав ще в 1917 р. з вуст провідників Центральної Ради. Перебіг революції довів, що її потреба, це нагальне веління часу. Політика українізації опиралася на реальні запити і потреби українців. Поворот до неї започаткувала резолюція «Про радянську владу на Україні», прийнята пленумом ЦК РКП(б) 29 листопада і затверджена VIII–ю Всеросійською партконференцією 2–4 грудня 1919 р. В її основі лежали доопрацьовані лідером більшовицької партії «Тези з українського питання» голови РНК УСРР Х. Раковського. В резолюції, зокрема, підкреслювалось: «Зважаючи на те, що українська культура (мова, школа і т.д.) протягом віків придушувалася царизмом і експлуататорськими класами Росії, ЦК РКП ставить в обов'язок всім членам

партії всіма заходами сприяти усуненню всіх перешкод до вільного розвитку української мови і культури... Члени РКП на території України повинні на ділі проводити право трудящих мас учитися і розмовляти в усіх радянських установах рідною мовою, всіляко протидіючи спробам штучними засобами відтиснути українську мову на другий план, прагнучи, навпаки, перетворити українську мову в знаряддя комуністичної освіти трудових мас. Негайно ж повинні бути вжиті заходи, щоб в усіх радянських установах була достатня кількість службовців, які володіють українською мовою, і щоб надалі всі службовці вміли розмовляти українською мовою» [1, с. 195–196].

VII Всеросійський з'їзд рад (5–9 грудня 1919 р.) прийняв декрет «Про пригноблені нації», яким домагався повного і цілковитого знищення всіх і всіляких привілеїв національних груп. Вітаючи звільнення України від білогвардійців, з'їзд підтвердив виняткове право українських робітників та селян визначати форму союзу з трудящими масами інших радянських республік [11, с. 102–104]. У «Листі до робітників і селян України з приводу перемоги над Денікінім» 28 грудня 1919 р. В. Ленін писав, що великоруські комуністи, повинні з якнайбільшою суворістю переслідувати в своєму середовищі найменший прояв великоруського націоналізму, адже ці прояви грають на руку Денікіну і денікінщині [1, с. 207].

Перші кроки з вітлення в життя проголошеного курсу українські більшовики здійснювали, починаючи з 1920 р. 28 лютого 1920 р. на засіданні Політбюро ЦК РКП(б) було прийнято рішення про відрядження на роботу в Україну комуністів, які володіють українською мовою. На IV конференції КП(б)У (березень 1920 р.) Член Політбюро і Оргбюро ЦК КП(б)У Я. Яковлев (Епштейн) відзначав, що часто рівноправність мов російської та української існує тільки на папері і підкреслював, «що тільки шляхом агітації і пропаганди українською мовою, шляхом відкриття в достатній кількості українських шкіл і випуску українських книг, листівок, брошур, підручників ми піднімо до свідомо–революційної творчості село», «тільки шляхом впровадження української мови в наших державних і партійних установах, як рівноправної з російською не на словах, а на ділі, ми поставимо ці установи близько впритул до великої кількості незалежного селянства і сільського пролетаріату» [10, с. 171].

У ході боротьби за владу КП(б)У інтегрувала найлівіші й найреволюційніші елементи українських партій (боротьбисти, борьбисти, незалежники, укапісти). З них вийшло чимало осіб, що зробили вагомий вклад в українізацію: Г. Грицько, В. Еллан–Блакитний, М. Полоз, А. Річицький, А. Хвиля, О. Шумський та ін. З цього середовища походив проект українізації, викладений в листі В. Еллана–Блакитного до ЦК КП(б)У (серпень 1920 р.) «С чего начинать «украинизацию» Украины» [12, арк. 45–46].

21 вересня 1920 р. РНК УСРР прийняла постанову «Про введення української мови в школах і радянських установах», а 21 жовтня 1920 р. вийшла постанова «Про введення української мови в усіх навчально–виховних закладах з неукраїнською мовою навчання». На українську мову було переведено низку газет і викладання у значній частині сільських шкіл.

Х з'їзд РКП(б) (8–16 березня 1921 р.) ухвалив резолюцію «Про чергові завдання партії в національному питанні», в якій узагальнив досвід національного будівництва і висунув подальші завдання національної політики з ліквідації фактичної нерівності націй в політиці, економіці та культурному розвитку. Серед завдань партії відзначалася необхідність допомогти трудящим масам пригноблених царатом народів: а) розвинути і укріпити радянську державність у формах, що відповідають національно-побутовим умовам цих націй; б) створити й розвивати рідною мовою суд, адміністрацію, владні й господарські органи з місцевих людей, що знають побут і психологію місцевого населення; в) розвивати культурно-освітні заклади рідною мовою; г) організувати і розвинути широку мережу курсів та шкіл як загальноосвітнього, так і професійно-технічного характеру на рідній мові для прискорення підготовки «тубільних кадрів» кваліфікованих робітників і радянсько-партійних працівників [5, с. 603–604].

У травні 1921 р. чимало уваги національному питанню приділила I Всеукраїнська партнарада. Було констатовано, що за період з грудня 1919 р. КП(б)У зробила лише перші кроки в справі запровадження в життя резолюції «Про радянську владу на Україні». Водночас з'ясувалося, що українці становлять лише 24% в партії, в той час як серед населення 80%, а серед пролетаріату – 50%. Народа підкреслила потребу запровадження «з усією рішучістю в життя» резолюції щодо розвитку української культури та мови [2, с. 139].

Однак деякі партійні працівники не рахувались з класовою структурою, особливостями культури, побуту, історичного минулого українського народу. В постанові Пленуму ЦК КП(б)У від 6 лютого 1922 р. «Цілі і завдання українзації» партія зайняла позицію «нейтральності» в мовному питанні, заявивши, що вживання тієї чи іншої мови є особистою справою кожного і декларуючи «рішучу боротьбу проти всякої штучної українзації і русифікації». Така позиція була б правильною, якби не існувало багатолітніх утисків української мови. Але в тодішніх умовах українська мова не могла вільно конкурувати з російською без державної підтримки.

Політичним та ідеологічним підґрунтям перекручувань політики українзації стала «теорія боротьби двох культур», пропагована другим секретарем ЦК КП(б)У Д. Лебедем. Згідно з нею, в Україні начебто точилася боротьба двох культур: міської – пролетарської, революційної (російської) та сільської – контрреволюційної, куркульської (української). Партія повинна орієнтуватися на перемогу більш передової культури, а українзація, за словами Д. Лебеда, була б заходом реакційним. Ці ідеї знаходили підтримку і з боку деяких лідерів РКП(б). Зокрема, Г. Зінов'єв на V Всеукраїнській конференції КП(б)У в листопаді 1920 р. говорив про необхідність вільної конкуренції російської та української культур і запропонував обмежити вживання української мови тільки сільськими мешканцями [2, с. 131–132]. У жовтні 1922 р. на Пленумі ЦК КП(б)У теорію Д. Лебеда було піддано критиці за твердження, що розвиток україномовних шкіл є поступкою націоналізму. Його опонентами в ЦК КП(б)У виступили М. Скрипник, О. Шумський, В. Еллан-Блакитний. Нарком освіти УСРР Г. Гринько

висловився за розвиток національної освіти рідною мовою. Прийняті «Директиви в національному питанні» передбачали «усунення перешкод, які затримували б природний розвиток української культури», впровадження обов'язкового вивчення української мови у російськомовних школах і збереження викладання російської мови в україномовних школах.

Курс на українзацію був оголошений VII-ою конференцією КП(б)У (4–10 квітня 1923 р.). Виступаючи на ній, заступник голови РНК УСРР М. Фрунзе відзначав, що першочерговим завданням є підготовка партійних працівників з корінної національності, вивчення української мови, без чого неможлива в майбутньому «змичка робітничого класу та селянства» [6, с. 135]. Конференція рішуче відкинула теорію «боротьби двох культур» і відкинула позицію «нейтральності». Як сказав Х. Раковський, завдання держави полягає в тому, щоб дати змогу розвиватися тій культурі, яку раніше штучно обмежували. В ухваленій резолюції підкреслювалась потреба рішучого здійснення національної політики, зокрема українзації партії.

Рішення українських комуністів знайшли підтримку на XII-му з'їзді РКП(б) (17–25 квітня 1923 р.), який в національному питанні взяв курс на коренізацію. В основі цієї політики лежали принципи, висловлені у листі В. Леніна «До питання про національності або про “автономізацію”». Він закликав до максимальної обережності і делікатності в національному питанні, рішуче критикував старий, успадкований від царату «і тільки трохи підмазаний радянським миром», бюрократичний апарат за прояви шовінізму. Лідер більшовиків ставив питання не лише про формальну (правову) рівність націй, але й про досягнення ними фактичної рівності (в економічній та культурній сферах). Інтернаціоналізм гноблячої нації повинен був полягати не тільки в додержанні формальної рівності націй, але і в такій нерівності, яка компенсувала б з боку гноблячої нації ту нерівність, яка складалася в житті фактично. Потрібно було компенсувати українському народу те недовір'я, ту підозрливість, ті кривди, які в історичному минулому завдав йому уряд великодержавної нації [7, с. 340, 342].

В ухваленій резолюції було задекларовано, що партія виступає за: рішуче заперечення всіх і всяких форм примусу щодо національностей; визнання рівності і суверенності народів; визнання, що міцне об'єднання народів може бути здійснене лише на основі співробітництва й добровільності; здійснення такого об'єднання можливе лише в результаті повалення влади капіталу [3, с. 80].

Для проведення в життя цієї програми необхідно було подолати ті перешкоди, які залишилися від царату і не могли бути подолані в короткий термін «одним ударом». Ця спадщина полягала:

1) в пережитках великодержавного шовінізму. Оскільки в Україні було чимало робітників–росіян, то подібні настрої заважали змичці міста та села. Тому з'їзд засудив розмови про переваги російської культури. Боротьба з пережитками великоруського шовінізму була оголошена першочерговим завданням партії.

2) у фактичній, тобто господарській і культурній нерівності національностей. Боротьба за підняття культурного й господарського рівня відсталих народів стала другим черговим завданням національної політики партії.

3) в пережитках націоналізму серед низки народів, які зазнавали національних утисків і ще не встигли звільнитися від почуття старих національних образ. Це призводило до певної відчуженості і відсутності повної довіри раніше пригноблених народів до заходів, що походили від росіян. Але в деяких республіках цей «оборонний» націоналізм, що виник як реакція на великоруський шовінізм, перетворився на «наступальний», спрямований проти малих народів цих республік. Шовінізм підживлювався умовами непу та конкуренції. Тому боротьба з національними пережитками оголошувалась третім завданням партії.

Було поставлено наступні завдання: формувати органи влади національних республік переважно з місцевих людей, які знають мову, побут, звичаї та культуру народів; видати спеціальні закони, які б забезпечували використання рідної мови в державних органах та всіх установах, а також закони, які б переслідували всіх порушників національних прав, особливо прав національних меншин; розширити фінансові права республік, що забезпечить можливість прояву їх власної державно-адміністративної, культурної та господарської ініціативи; здійснити практичні заходи з організації національних військових частин [3, с. 82–86, 89].

Таким чином, резолюція «Про радянську владу на Україні», постанови X з'їзду РКП(б), I всеукраїнської партнаради заклали підґрунтя і визначили основні завдання і напрямки політики в галузі українізації, курс на яку був оголошений VII-ою конференцією КП(б)У (4–10 квітня 1923 р.).

За своїм історичним значенням політика українізації співставна з такими здобутками, як індустріалізація та возз'єднання українських земель в єдиній соборній державі. Вона консолідувала український народ, трансформувала переважно селянську масу в сучасну політичну націю з широким прошарком національної творчої та науково-технічної інтелігенції, партійної і державної номенклатури. Українізація перетворила українську мову з мови села і художньої літератури на мову науки, індустрії, управління, посприяла розквіту української літератури, театру, кіно, гуманітарних наук. Культурна революція остаточно зламала станові бар'єри та перегородки, які стримували людські таланти, запустила «соціальні ліфти», познайомила широкі маси трудящих з досягненнями науки і мистецтва. «Невеликий проміжок часу дав такий широкий розмах розвитку української культури, що подібного не можна помітити в історії жодного іншого народу за всю попередню історію людства», – захоплено писав М. Скрипник.

Список використаних джерел

1. В. И. Ленин об украинском вопросе / Сост.: В. Ф. Солдатенко, В. Ф. Харченко. – К.: АДЕФ–Україна, 2010. – 296 с.
2. Волін М. Історія КП(б)У в стилістичному нарисі. – 2-ге вид. – Харків: Держвидав «Пролетар», 1931. – 202 с.
3. Двенадцатый съезд РКП(б). Стенографический отчет. 17–25 апреля 1923 г. – М.: Красная Новь, Главполитпросвет, 1923. – 705 с.
4. Декреты Советской власти. – М.: Гос. изд-во полит. лит-ры, 1957. – Т.1. – XII+626 с.
5. Десятый съезд РКП(б). Март 1921 года. Стенографический отчет. – М.: Гос. изд-во полит. лит-ры, 1963. – XVIII+916 с.
6. Колесник В. Ф., Пижик А. М. Україна в 1920–1930-ті роки. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – 311 с.
7. Ленин В. И. До питання про національність або про «автономізацію» // Повне зібрання творів. – Т.45. – С.339–345.
8. Логинов В. Неизвестный Ленин. – М.: Эксмо, Алгоритм, 2010. – 576 с.

9. Попов Н. Очерк истории Коммунистической партии (большевиков) Украины. – Харьков: Пролетарий, 1930. – 323 с.
10. Равич–Черкасский М. История Коммунистической партии (б-ов) Украины. – Харьков: Гос. изд-во Украины, 1923. – 248 с.
11. Съезды Советов Союза ССР, союзных и автономных советских социалистических республик. Сборник документов. – Т.1 (1917–1922 гг.). – М.: Гос. изд-во юрид. лит-ры, 1959. – 835 с.
12. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф.1. – Оп.20. – Спр.159.

References

1. V. I. Lenin ob ukrainskom voprose / Sost.: V. F. Soldatenko, V. F. Harchenko. – K.: ADEF–Ukraine, 2010. – 296 s.
2. Volin M. Istoriya KP(b)U v stylsloму narysi. – 2-ge vyd. – Harkiv: Derzhvydav «Proletar», 1931. – 202 s.
3. Dvenadcatyj s»ezd RKP(b). Stenograficheskij otchet. 17–25 aprelya 1923 g. – M.: Krasnaya Nov', Glavpolitprosvet, 1923. – 705 s.
4. Dekrety Sovetskoy vlasti. – M.: Gos. izd-vo polit. lit-ry, 1957. – T.1. – XII+626 s.
5. Desyatyj s»ezd RKP(b). Mart 1921 goda. Stenograficheskij otchet. – M.: Gos. izd-vo polit. lit-ry, 1963. – HVIII+916 s.
6. Kolesnyk V. F., Pyzhyk A. M. Ukrayina v 1920–1930-ti roky. – K.: VPC «Kyivskiy universytet», 2010. – 311 s.
7. Lenin V. I. Do pytannya pro nacionalnosti abo pro «avtonomizaciyu» // Povne zibrannya tvoriv. – T.45. – S.339–345.
8. Loginov V. Neizvestnyj Lenin. – M.: Eksmo, Algoritm, 2010. – 576 s.
9. Popov N. Ocherk istorii Kommunisticheskoy partii (bolshevikov) Ukrainy. – Harkov: Proletarij, 1930. – 323 s.
10. Ravich–Cherkasskij M. Istoriya Kommunisticheskoy partii (b-ov) Ukrainy. – Harkov: Gos. izd-vo Ukrainy, 1923. – 248 s.
11. Svezdy Sovetov Souza SSR, souznych i avtonomnyh sovetskikh socialistsicheskikh respublik. Sbornik dokumentov. – T.1 (1917–1922 gg.). – M.: Gos. izd-vo yurid. lit-ry, 1959. – 835 s.
12. Centralnyj derzhavnyj arhiv gromadskych ob'yednan Ukrainy. – F.1. – Op.20. – Spr.159.

Latysh Yu. V., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of history of World Ukrainian Studies, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), j_latysh@ukr.net

Prerequisites and deployment of Ukrainianization policy

The article examines the preconditions and the beginning of the policy of Ukrainization in the early 1920's, approaches and discussions in the Bolshevik Party on necessity and pace of this policy, the decisions of party congresses and conferences, the main directions of Ukrainization: the formation of local party and state leaders, the spread of teaching in their native language, national-cultural revival.

The purpose of the article is to identify the causes and analyze the process of deploying Ukrainianization after the establishment of Soviet power in Ukraine.

As a result, it was concluded that the policy of Ukrainization ensured the consolidation of the Ukrainian people, transformed the peasant masses into a modern political nation with a wide array of national creative and scientific and technical intelligentsia, party and state nomenclature. Ukrainization has transformed the Ukrainian language from the language of the village and fiction into the language of science, industry, management. Ukrainization contributed to the flowering of Ukrainian literature, theater, cinema, and the humanities. Cultural Revolution finally broke the barriers that kept human talents, launched «social lifts», introduced the vast masses of workers to the achievements of science and art.

Keywords: Ukrainization, national question, Bolshevism, Cultural Revolution, native language.

***

УДК 271.222(477)«1921»:2–73

Красильнікова О. В.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри філософських та соціальних наук, Київський національний торговельно-економічний університет (Україна, Київ), tkatschuk@ukr.net

Діяльність Всеукраїнської православної церковної ради зі скликання Всеукраїнського православного церковного собору 1921 р.

Стаття присвячена заходам Всеукраїнської православної церковної ради з організації Всеукраїнського православного церковного собору 1921 р.